

# UTICAJ POLJOPRIVREDE NA RAZVOJ EKONOMIJE

## INFLUENCE OF AGRICULTURE ON DEVELOPMENT OF ECONOMY

Zorka Jugović, Danjela Pecarski<sup>1</sup>, Miodrag Pantelić<sup>2</sup>, Miloš Marković,<sup>3</sup>

### Sažetak

*Poljoprivreda i seosko stanovništvo predstavlja važan ekonomski potencijal, kao proizvođač i potrošač materijalnih dobara, ali i važan društveno-politički faktor. Razvojni problemi čovečanstva, u okviru nove ekološke paradigme, postaju globalistički posmatrani na nivou cele planete, što predstavlja najznačajniji korak napred sa aspekta opstanka civilizacije, koja sprovodi i kontroliše kao sastavni deo svake ljudske aktivnosti proizvodnju hrane, koja je uslov ljudske egzistencije i opstanka čoveka.*

*Ključne reči: poljoprivreda, ekonomija, proizvodnja, tržište, selo*

### Abstract

*Agriculture and the rural population is an important economic potential as a producer and consumer of material goods but also an important socio-political factor. Development problems of humanity, in the new environmental paradigm, since globalization observed at the level of the entire planet, which is a major step forward in terms of the survival of civilization, implements and controls as an integral part of every human activity, food production, which is the condition of human survival existence man.*

*Keywords: agriculture, economics, manufacturing, market, village*

## UVOD

Definicija poljoprivrede i iako na prvi pogled izgleda da je jasno šta je to poljoprivreda i da je jednostavno dati njenu definiciju, to ipak nije tako. Veoma je teško dati univerzalnu definiciju, jer ona zavisi od dostignutog opšte privrednog razvoja jedne zemlje, od ostvarene društvene podele rada u privredi i poljoprivredi. Ako se pođe od toga čime se bave gazdinstva kao organizacioni oblici u poljoprivredi, onda se poljoprivreda može definisati kao oblast materijalne proizvodnje u kojoj se ljudi bave odgojem kulturnih biljaka i životinja s ciljem zadovoljavanja ljudskih potreba na direktan i indirektan način, uključujući i domaću preradu i doradu poljoprivrednih proizvoda, materijala i metoda

<sup>1</sup> Profesor doktor Zorka Jugović, doktor Danijela Pecarski, Visoka zdravstvena sanitarna škola Tošin Bunar Beograd

<sup>2</sup> Profesor doktor Miodrag Pantelić, Tehnički fakultet Čačak

<sup>3</sup> Dipl. Ing Miloš Marković, Tehnički fakultet Čačak, istraživač

## Klasifikacija i struktura tržišta

Budući da je posrednik između proizvodnje i potrošnje, za razmenu je bitno reći da se ona odvija na određenom prostoru i u određenom periodu. Kada se radi o tržištu, taj prostor može biti različit. On može biti po svom karakteru i značaju, i lokalni i po veličini sasvim mali, što nam može poslužiti kao jedan od kriterijuma za razlikovanje tzv. lokalnog tržišta (pijace, samousluge, klasične prodavnice u gradovima i naseljima), a može imati i karakter jedne zaokružene ekonomske celine, u slučajevima kada je reč o regionalnom tržištu. Ukoliko se ima u vidu prostor čitave jedne zemlje, na kome se obavlja promet raznih vrsta proizvoda i usluga, tada govorimo o nacionalnom tržištu, a kada imamo u vidu sve moguće ekonomske transakcije između različitih zemalja, govorimo o svetskom tržištu.

Ako se u podeli i klasifikaciji pođe od nekog drugog kriterijuma, moguća je i drugačija klasifikacija tržišta. Ako se, na primer, ima u vidu karakter i funkcija robe koja je predmet kupovine i prodaje, možemo govoriti o tržištu sredstava za proizvodnju i o tržištu sredstava za ličnu potrošnju, a moguća je i njegova dalja dezagregacija, kao što su na primer tržišta industrijskih proizvoda, a prema količini robe koja se kupuje i prodaje možemo razlikovati tržište na veliko i malo.

## VAŽNA EKONOMSKA OBELEŽJA POLJOPRIVREDE

### *Poljoprivreda kao proizvođač hrane za ljude*

Proizvodnja hrane je najvažniji zadatak poljoprivrede iz koga su izvedeni svi ostali. Organizovanjem poljoprivredne proizvodnje ljudi se bave odgojem kulturnih biljaka koje su jedine sposobne da procesom fotosinteze pretvaraju neorgansku materiju u organsku, koja služi kao gradivni materijal ljudskog organizma i izvor energije. Dovoljna količina kvalitetne i zdrave hrane i pravilna ishrana stanovništva svaka zemlje uslov su dobrog zdravlja stanovništva, njegovih radnih sposobnosti, dužeg života i demografske reprodukcije, što se povoljno odražava na ukupni privredni i društveni razvoj. Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi su uvek bili faktor ekonomske, socijalne i političke stabilnosti u svakoj zemlji. Zato danas sve zemlje, čak i one koje nemaju povoljne uslove za razvoj poljoprivrede, nastoje da budu barem samo dovoljne u poljoprivrednim proizvodima.

### *Poljoprivreda – proizvođač sirovina za industriju*

Sa privrednim razvojem i produbljivanjem društvene podela rada razvile su se industrijske grane, koje svoju delatnost zasnivaju isključivo na sirovinama iz poljoprivrede. Takve grane su: prehrambena industrija, tekstilna, duvanska, industrija kože i obuće, industrija proizvodnje stočne hrane, industrija za preradu otpadaka iz poljoprivrede i dr. Sa razvojem privrede i porastom dohotka stanovništva, poljoprivredni proizvodi se sve više koriste kao doradeni i prerađeni - finalizovani, a sve manje kao proizvodi primarne proizvodnje. U ekonomski razvijenim zemljama, 70,0 - 90,0% primarne proizvodnje odlazi u potrošnju posle prerade. Putem prerade se lako kvarljivim poljoprivrednim proizvodima produžava upotrebna vrednost i omogućava kontinuirana vremenska potrošnja, uprkos činjenici što njihova proizvodnja ima sezonski karakter.

### ***Poljoprivreda i spoljnotrgovinska razmena***

Razvoj proizvodnih snaga, međunarodne društvene podele rada i saobraćaja omogućili su da i poljoprivredni proizvodi u značajnoj meri postanu predmet međunarodne razmene, trgovine.

Putem spoljnotrgovinske razmene poljoprivreda je za mnoge zemlje postala faktor uravnotežavanja njihovog platnog i trgovinskog bilansa.

U savremenom svetu sve zemlje vode spoljnotrgovinsku politiku i ona predstavlja sastavni deo opšte ekonomske politike. Na organizovan način se ostvaruje izvoz i uvoz poljoprivrednih proizvoda i raznim merama i instrumentima se on reguliše, kao što su: carine i vancarinske dažbine, kvantitativna ograničenja (kontigenti, kvote), podsticajne mere za izvoz i ograničenje uvoza i sl. Neke zemlje su izgradile čitav sistem mera za onemogućavanje ili otežavanje uvoza poljoprivrednih proizvoda, da bi štitile svoje potrošače, koji je poznat kao agrarni protekcionizam. Izvoz poljoprivrednih proizvoda ima najveći značaj za privredni razvoj nerazvijenih zemalja. U njima je poljoprivreda obično dominantna oblast proizvodnje.

### ***Poljoprivreda kao izvor akumulacije za razvoj nepoljoprivrednih delatnosti***

U procesu privrednog razvoja, posebno kod nerazvijenih zemalja koje su težile brzom privrednom razvoju, metodom industrijalizacije, poljoprivreda je korišćena kao izvor akumulacije za razvoj nepoljoprivredne delatnosti. To je posebno bilo karakteristično za zemlje koje su doskora slovile kao socijalističke, jer otvaraju radna mesta tako da je poljoprivredno stanovništvo stalno nedovoljno uposleno te je prisutna tzv. latentna - agrarna prenaseljenost. Čim se ukažu mogućnosti, poljoprivredno stanovništvo je spremno da napusti poljoprivredu i potraži zaposlenje u drugim delatnostima.

Odlazak stanovništva iz poljoprivrede, preko migracija na relaciji selo - grad, poljoprivreda - nepoljoprivredne delatnosti, je u osnovi pozitivna pojava. Poljoprivreda se na ovaj način oslobađa agrarne prenaseljenosti, smanjivanjem poljoprivrednog stanovništva se omogućava primena savremenih sredstava za proizvodnju u poljoprivredi, a porast nepoljoprivrednog - gradskog stanovništva širi tržište i povećava tražnju za poljoprivrednim proizvodima, što se sve povoljno odražava na razvoj poljoprivrede. Međutim, ukoliko se migracije stanovništva na relaciji poljoprivreda - nepoljoprivredne delatnosti odvijaju isuviše brzo, neorganizovano i stihijski, one najčešće imaju nepovoljne implikacije na stanje u poljoprivredi i na selu u Srbiji. S obzirom na to da poljoprivredu uglavnom napuštaju mladi, koji se lakše snalaze i adaptiraju na gradske uslove života, dolazi do starenja sela - senilizacija. Stanovništvo muškog pola takođe u većoj meri napušta poljoprivredu i selo, te poljoprivreda ostaje na ženskoj radnoj snazi - feminizacija poljoprivrede i sela. Zapošljavanje poljoprivrednog stanovništva u nepoljoprivrednim delatnostima ostavlja takođe nepovoljne posledice u gradskim sredinama. Javlja se problemi rešavanja stambenih pitanja, pitanja školovanja dece i dr. Poljoprivredno stanovništvo najčešće nema odgovarajuće stručno obrazovanje, ne poseduje radnu disciplinu, teško se prilagođava na industrijski način proizvodnje. Osnovni metodi koji se koriste za prelivanje dohotka iz poljoprivrede s ciljem obezbeđivanja sredstava za razvoj drugih delatnosti, pre svega industrije su: niske - depresionirane cene poljoprivrednih proizvoda; poreska politika, sa progresivnim poreskim stopama i dažbine koje se uzimaju od poljoprivrednika pri uvozu sredstava za proizvodnju i drugih proizvoda koja koriste poljoprivrednici i seosko stanovništvo.

### ***Poljoprivreda kao unutrašnje tržište za plasman proizvoda nepoljoprivrednih delatnosti***

Sa ukupnim privrednim razvojem razvija se i poljoprivreda jer nema zemlje sa razvijenom privredom, a zaostalom poljoprivredom, kao i obratno. Sa razvojem i intenzifikacijom, poljoprivreda u sve većoj meri koristi savremena sredstva za proizvodnju koja se proizvode u drugim delatnostima: sredstva mehanizacije, transportna sredstva, hemijska sredstva (mineralna đubriva, sredstva za zaštitu bilja i stoke) stočnu hranu i dr. Porastom dohotka poljoprivrednih proizvođača i seoskog stanovništva, oni koriste trajna potrošna dobra za domaćinstvo industrijskog porekla (kućni nameštaj, radio aparati i televizori, frižideri, mašine za pranje rublja i suda, putnički automobili i dr), građevinski materijal, odeću, obuću i dr. Na ovaj način poljoprivreda i selo postaju značajan segment unutrašnjeg tržišta svake zemlje. Zato u određenoj stopi privrednog razvoja industrija pomaže razvoj poljoprivrede, pored ostalog i radi obezbeđivanja tržišta za plasman svojih proizvoda.

### ***Poljoprivreda kao izvor radno sposobnog stanovništva za druge delatnosti***

Druge delatnosti su kasnije nastajale i to uglavnom u okviru i iz poljoprivrede, društvenom podelom rada. Iz te činjenice, kao i druge da je populacija seoskog stanovništva veća od gradske i da su uslovi života i rada u gradskim sredinama bolji od seoskih, poljoprivreda se javlja kao izvor radne snage za razvoj nepoljoprivrednih delatnosti. Sa privrednim razvojem se menja socioekonomska struktura stanovništva, pri čemu se poljoprivredno stanovništvo stalno smanjuje i apsolutno i relativno. Zbog slabe akumulativnosti u poljoprivredi se sporije otvaraju radna mesta tako da je poljoprivredno stanovništvo stalno nedovoljno uposleno te je prisutna tzv. latentna – agrarna prenaseljenost. Čim se ukažu mogućnosti poljoprivredno stanovništvo je spremno da napusti poljoprivredu i potraži zaposlenje u drugim delatnostima.

### ***Poljoprivreda i selo kao širi ekonomski tehnološki društveni faktori***

Poljoprivredna proizvodnja se organizuje uglavnom u seoskim sredinama. Ona, posebno u nekim periodima “vezuje” značajan deo stanovništva, neposrednih poljoprivrednih proizvođača i drugih. Poljoprivredno i seosko stanovništvo predstavlja važan ekonomski potencijal, kao proizvođač i potrošač materijalnih dobara ali i važan društveno-politički faktor. Zanimanje zemljoradnika, seljaka je plemenito jer se poljoprivrednici bave proizvodnjom hrane, koja je uslov ljudske egzistencije. Od odnosa društva prema poljoprivredi, njenog ekonomskog položaja, od socijalnog i političkog statusa zemljoradnika u velikoj meri zavisi društveno-ekonomska i politička stabilnost u skoro svakoj zemlji. Poljoprivredno i seosko stanovništvo su čuvari temeljnih vrednosti jednog naroda: običaja (socijalnih, ekonomskih, religijskih), morala, patriotizma, slobodoumnosti, časnog odnosa prema radu, demokratije. Selo i seljaštvo su stvaralački potencijal skoro svakog naroda. Nije čudo što su veliki umovi bili seljačkog porekla, ljudi “zdrave seljačke pameti”.

## **OSNOVNA PITANJA IZUČAVANJA SELA I POLJOPRIVREDE IDUĆI U SUSRET BUDUĆIM RAZVOJNIM TOKOVIMA**

U proučavanju sela i poljoprivrede neophodno je uvažavati celinu društveno-ekonomskih i razvojnih procesa. Ovo zahteva primenu relevantnih metoda i postupaka analize i

sinteze, dostignuća i pratećih protivrečnosti. Na ovoj osnovi moguće je utvrditi pouzdanija sintetička saznanja o zakonitostima uzajamnog razvoja poljoprivrede i drugih privrednih delatnosti. Treba poći od toga da selo postaje sve širi i značajniji segment ukupnog društveno-ekonomskog tehnološkog razvoja.

Za razliku od sela, koje je u prošlosti bilo subinski vezano pretežno za razvoj poljoprivrede, u savremenim uslovima, naročito u razvijenim zemljama, ono se razvija na uzajamnosti pojedinih delatnosti, i postoje znatno šira privredna i socijalna struktura.

U sagledavanju novih materijalnih osnova i mogućnosti razvoja sela i poljoprivrede u budućnosti i pored uticaja ispoljenih kriznih obeležja u poslednjih nekoliko godina, neophodno je uzeti u obzir dostignuća iz perioda do devedesetih godina, kao i mogućnosti optimalnijeg usmeravanja razvojnih tokova na dostignućima naučno-tehničkog i tehnološkog progressa.

Uprkos relativno bogatoj statističkoj građi koja se dobija preko zvanične statističke službe izostala su celovita istraživanja o izvršenim društveno-ekonomskim promenama na selu i u poljoprivredi.

U dosadašnjim pristupima u analizi globalnih promena u broju i strukturi zemljoradničkih gazdinstava i poljoprivrede na njihovom posedu nisu na celovit način proučavane zakonitosti, razvojne specifičnosti i protivrečnosti. Zbog necelovitog obuhvatanja društveno-ekonomskog sadržaja ispoljenih tendencija i promena nije bilo moguće predviđati procese u razvoju sela i poljoprivrede u budućnosti Srbije.

### **OBELEŽJA SELA U SRBIJI 2010.**

U Srbiji u 2010. god. 4.600 sela, 86 % beleži pad broja stanovnika, manje od 100 stanovnika ima 702 naselja. Popisom od ukupnog broja sela 50.000 napuštenih kuća, potrebno je samo 15 godina da još 700 sela ostane bez stanovnika. Na 145.000 kuća u njima živi 260.000 momaka koji su se približili petoj deceniji, a nisu zasnovali porodice. Potrebno je 20 godina da nestane četvrtina sela od ukupnog broja. Poljoprivrednu penziju ostvarilo je 183.000 zemljoradnika u iznosu samo od 9.000 dinara, 38 posto je siromašno, od 700.000 siromašnih 43% u jugoistočnoj Srbiji. Za pola veka od 1950. do 2000. god. iz sela u gradove preslo je 8 miliona ljudi na ex JU, a u svetu za takav proces je potrebno od 120 do 150 godina. U Srbiji svake godine umre više nego što se rodi oko 33.500 ljudi, nestane po jedno veliko mesto, a ako se tako nastavi, Srbija ce 2060. imati 1,6 miliona stanovnika, a 2225. više nas neće biti ako se ovaj trend nastavi.

Produbljavanje društvene podele rada i diverzifikacije privrednih delatnosti u korist industrije uticalo je da se u svim područjima Srbije znatno intenzivira zapošljavanje radno sposobnog stanovništva u nepoljoprivrednim delatnostima, posebno u gradovima i drugim aglomeracijama.

Posmatrano u Srbiju u celini, ukupna zaposlenost povećana je od oko 1.111 hiljada u 1960. godini na oko 2.611 hiljada privredno aktivnih lica ili na 236% u 1985. godini. Uporedo sa ovim procesom tekao je i proces odliva radno sposobnog stanovništva i radne snage, posebno omladine iz poljoprivrede i sela u nepoljoprivredne delatnosti i gradove. O odnosu na prirodni priraštaj stanovništva broj migranata poljoprivrednog stanovništva u i Srbiji povećan je od 110% u 1960. godini na 152% u 1969. godini odnosno na oko 230% u 1981. godini. Značajan odliv privredno aktivnog stanovništva iz poljoprivrede ostajao je i dalje

na selu na zemljoradničkim domaćinstvima. Kao rezultat ovih promena u posmatranom periodu u svim područjima Srbije konstantno je opadala i brojna i relativna zastupljenost poljoprivrednog stanovništva. Prema podacima 2002. u ukupnom poljoprivrednom stanovništvu gotovo jedna trećina starija od 55 godina, a poljoprivredom se bavi 10,9 odsto od ukupne populacije 8.170.000 ljudi. Smanjenje radne snage u poljoprivredi može da ugrozi proizvodnju, a time ekonomiju zemlje, egzistenciju stanovništva i cenu poljoprivrednih proizvoda. Sa aspekta poljoprivredne proizvodnje starosna struktura je nepovoljna koja utiče ne samo na razvoj nego i na obavljanje poljoprivredne delatnosti. U poređenju sa razvijenim zemljama, u Srbiji je obrazovni nivo i dalje izuzetno nizak.

Neki autori pitanje deagrarizacije tretiraju dosta uprošćeno i parcijalno. Više se analiziraju kratkoročni uticaji ovog procesa na razvojne tokove u poljoprivredi. Nedovoljno se izučava njeno društveno ekonomsko značenje u sklopu ukupne poljoprivredne razvojne politike. Nije sporno to, a što se inače često naglašava, da Srbija spada u grupu zemalja, koje su imale najbrži proces deagrarizacije stanovništva u svetu. Sporno je, međutim, što se, pri ocenjivanju društveno-ekonomskih rezultata deagrarizacija, često ističu samo njene vidljive protivrečnosti u stihijne manifestacije. Ne ulazeći u celinu reaktora razvoja poljoprivrede, pa i privrede, pre naglašava se nepovoljan uticaj deagrarizacije. Uzima se takođe da je „prekomeran” mehanički priliv stanovništva u nepoljoprivredne delatnosti na jednoj strani prouzrokovao neproaktivno zapošljavanje u industriji i drugim neagrarim delatnostima, dok su na drugoj napušteni značajni proizvodni, posebno prirodni resursi u seoskim područjima. Ovakva shvatanja predstavljaju veliku teorijsku zabludu, jer je poznato da su se prirodni uslovi veoma jednostrano i ekstenzivno koristili upravo u okolnostima nerazvijene privrede i velike agrarne naseljenosti.

U takvim uslovima pretežan deo proizvodnih svojstava agrarnog prirodnog bogatstva nije ni zapažan, a kamoli produktivno i društveno-ekonomski celishodno i racionalno korišćen. Ovo je moguće ostvarivati samo uz pretpostavku i u meri u kojoj se smanjuje agrarna naseljenost i u kojoj se napušta naturalna i polunaturalna proizvodnja.

Po drugom pristupu rezultati deagrarizacije u našoj zemlji u poslednjih godina sa svim svojim pratećim protivrečnostima pa i sa izvesnim stihijnim obeležjima, imaju izuzetno krupno društveno-ekonomsko i razvojno značenje. Na bazi do sada ostvarene deagrarizacije stvorene su kvalitativne i kvantitativne društveno-ekonomske pretpostavke ne samo za intenzivniji i produktivniji razvoj poljoprivrede, već i za industrijski i ukupni privredni razvoj, na bazi veće primene naučnih i tehnoloških dostignuća. U vezi sa ovim treba imati u vidu da su tehnološki moderni i savremeni oblici poljoprivredne proizvodnje, po svom karakteru industrijski. Preko njih se na sve široj osnovi ostvaruje integracija i povezivanje poljoprivrede i industrije i drugih grana.

Na brzini i efikasnosti uvođenja prirodno zdravih tehnologija u privredne i vanprivredne sektore urbanih područja, mora se zasnivati ukupna razvojna politika u društvu.

Naročito se mora usmeriti celishodan način naučnotehničkog progresu. Ovaj smer preventivne zaštite životne sredine ima odlučujuću stratešku ulogu primene metoda održivog razvoja za efikasnu zaštitu životne sredine, posebno u urbanim područjima.

Posebno je važno predvideti podsticaje intenziviranja naučno-tehnoloških istraživanja kao osnove tehnološke i ekološke transformacije urbanih područja i društva u celini. Razvijanje i primena politike održivog razvoja urbanih područja u funkciji zaštite životne sredine neposredno uslovljena kvalitetom aktivnosti ljudskih potencijala. S tim ciljem neophodno je

razviti i efikasan sistem obrazovanja stručnih i naučnih kadrova, na principima definisanim u Bolonjskoj deklaraciji kao evropskoj viziji školovanja visokostručnih i naučnih kadrova.

## UTICAJ POLJOPRIVREDE NA RAZVOJ EKONOMIJE

5.1. Pripreme aktivnosti koje su neophodne za formiranje zadruga koje bi regulisale odnose sa proizvođačima, a za sprovođenja ovog programa potrebno je usvajanje potrebnih zakonskih normativa.

5.2. Formiranjem zadruga poljoprivredni proizvođači ne menjaju vlasništvo nad zemljištem, a to je regulisano pravnim aktima

5.3. Zadruga bi formirale ekipe stručnjaka iz oblasti poljoprivrede koje bi sa geometrom obišle obradive površine i obeležile površine po namenama proizvodnje

5.4. Odnos zadruga sa vlasnicima poljoprivrednih proizvođača reguliše se odnosima zadruga, ugovorima zakonski regulisano, a sa ovim odnosima zadruga i poljoprivrednih proizvođača stvorili bi se uslovi za prerađivačku industriju, gradile bi se fabrike koje će zaposliti radnike, vratili mladi na selo, što bi donelo razvoj poljoprivrede i direktan uticaj na ekonomiju.

5.4.1. Razvoj industrije za poljoprivrednu proizvodnju poljoprivrednih mašina, prerađivača poljoprivrednih proizvoda, izgradnja fabrika za poljoprivredne proizvode, povećanje izvoza zapošljavanje radnika i povratak mladih na selo.

5.5 Regulisanjem odnosa zadruga i poljoprivrednih proizvođača novim načinom finansiranja, određivanjem novih kriterijuma za poljoprivrednike i ostalim odnosima stvorili bi se uslovi i strategija razvoja poljoprivrede i direktno uticalo na razvoj sela i ekonomije.

## UTICAJ INTEGRACIJE ZEMALJA CENTRALNE I ISTOČNE EVROPE I MOGUĆNOSTI PRILAGOĐAVANJA NAŠE ZEMLJE NOVIM TRŽIŠNIM USLOVIMA

Sa širenjem unutrašnjeg tržišta integracijom zemalja centralne i istočne Evrope (10) u 2004. godini, kod balkanskih zemalja koje se očekuje 2010. godine, realno je očekivati značajnije promene u ekonomskim i razvojnim mogućnostima integrisane EU.

Poljoprivreda predstavlja mnogo značajniju privrednu granu u zemljama CIE-10, nego u EU-15, tako da će asocijacijom ovih zemalja doći do značajnog povećanja poljoprivrednog sektora u proširenoj Uniji. Ovo će usloviti promenu privredne strukture u korist poljoprivrede. Značaj ove tendencije proističe iz trenutka CIE prema kojoj se vrši transfer dohotka od ostatka privrede za podsticaj poljoprivrede. U prvom talasu proširenja Unije sa pet zemalja iz CIE.

Estonija, Poljska, Češka, Mađarska i Slovenija poljoprivredne površine u EU povećaće se za 23%, a broj poljoprivrednika će porasti za 55%. Ovo će doći do izražaja sa integracijama novih zemalja u EU 2007. Osim toga, visok nivo cena sadržan u trenutnoj CAP imao bi jak uticaj na niskodohodovne kategorije stanovništva u zemljama CIE, koje u proseku troše 36% dohotka na ishranu. Ovakav nivo proizvođačkih cena uticao bi i na porast dohotka ruralnog stanovništva u odnosu na druge sektore, što nije pravično.

Najnovija reforma CIE vodiće ka nižim tržišnim cenama ovih proizvoda. Smanjiće se i cene za proizvode kao što su svinjsko i živinsko meso, jaja, a takođe doći će i do pada cena

kompetitivnih proizvoda, kao što je ovčije meso. Niže tržišne cene prehrambenih proizvoda indukuju niže troškove ishrane, što implicira da će potrošači imati značajne koristi od reforme CIE.

Međutim, reforma CIE dovešće do porasta troškova zbog dodatnih direktnih plaćanja proizvođačima. Distribucija dodatnih troškova variraće za različite sektore i proizvode. Kod ratarskih useva promene će verovatno smanjiti troškove, delom zbog pada stope direktnih plaćanja za uljarice, a delom zbog predviđenog rapidnog povećanja potrošnje na interventne stokove žitarica.

Niže cene poljoprivrednih proizvoda predviđene novom reformom CIE dovešće do smanjenja jaza između cena u EU i zemljama CIE i Balkana, što će značajno olakšati njihovu integraciju, ali će se povećati iznosi direktnih plaćanja proizvođačima, što će u trenutku proširenja Unije izvršiti značajan pritisak na budžet EU.

## **ZAKLJUČAK**

Koncept održivog razvoja poljoprivrede podrazumeva integralno razvojnu zaštitu, koja se planira i organizuje. Dosadašnji društveno-ekonomski razvoj poljoprivrede karakterisan bezobzirnim i krajnje neodgovornim odnosom prema prirodi, usled nekontrolisane težnje za prekomernim povećanjem materijalnog bogatstva, doveo je čovečanstvo u opasnu situaciju da realno i ozbiljno strepi za svoju perspektivu, kvalitet života i, na kraju, sam opstanak na planeti. Tako se razvila društvena svest o neophodnosti racionalnog i umerenog korišćenja prirodnih resursa i dovođenja privrednog razvoja u sklad sa mogućnostima prirodne sredine. Razvojni problemi čovečanstva, u okviru nove ekološke paradigme, postaju globalistički posmatrani na nivou cele planete, što predstavlja najznačajniji korak napred sa aspekta opstanka civilizacije, sprovodi i kontroliše kao sastavni deo svake ljudske aktivnosti, a to se samo može postići formiranje zadruga, novih odnosa zadruga i poljoprivrednih proizvođača i strategije razvoja poljoprivrede sa novim zakonskim normativima u poljoprivredi.

## **Literatura**

1. Биодиверзитет и in-situ заштита: Конвенција о биолошкој разноврсности; „Биодиверзитет Југославије са прегледом врста од међународног значаја“ општи дио, Стевановић, В. Васић, В. едс. Биолошки факултет и Еколибри, Београд.
2. Биљни генетички ресурси: The Second Report on the State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture; Second Global Plan of Action for Plant Genetic Resources for Food and Agriculture; International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture.
3. Анимални генетички ресурси, The Report on the State of the World's Animal Genetic Resources for Food and Agriculture; Global Plan of Action for Animal Genetic Resources for Food and Agriculture.
4. Шумски генетички ресурси, The Report on the State of the World's Forest Genetic Resources; Global Plan of Action for Forest Genetic Resources.
5. statistika sela u Srbiji 2010-Beograd, <http://www.secons.net/admin/app/webroot/files/publications/SocialExclusioninRuralAreasinSerbia>
6. Organizacija i ekonomike poloprivrede, prof. dr Randelović, Beograd 2000. god.
7. Centar za demografska istraživanja, Beograd 2010.
8. Pisani koncept razvoja poljoprivrede istraživača dipl. inž. 2015. god. Miloš Marković